

Stanovisko k začatiu konania o zmene rozhodnutia Krajského úradu životného prostredia v Prešove č. 1/2009/00192-037/KM-R zo dňa 26. marca 2009 na návrh Štátnych lesov TANAP-u č. F/2009/0080 zo dňa 7. mája 2009

Z dôvodu, že to vyžadujú záujmy ochrany prírody a krajiny, chránené zákonom č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny (ďalej len „zákon“), dávam stanovisko k začatiu konania o zmene rozhodnutia Krajského úradu životného prostredia v Prešove č. 1/2009/00192-037/KM-R zo dňa 26. marca 2009 na návrh Štátnych lesov TANAP-u č. F/2009/0080 zo dňa 7. mája 2009.

Na základe vlastných publikovaných i nepublikovaných údajov a poznatkov z literatúry si dovoľujem Krajskému úradu životného prostredia v Prešove odporučiť, aby Štátnym lesom TANAP-u v Tatranskej Lomnici (ďalej len „žiadateľ“) nepovolil výnimky zo zákazov podľa § 16 ods. 1 písm. b) – zasiahnuť do lesného porastu a poškodiť vegetačný a pôdny kryt, f) – rušiť pokoj a ticho, g) – usmrtiť alebo loviť jeleniu, srnčiu, diviačiu alebo nechránenú zver (okrem vtákov) zákona a podľa § 16 ods. 1 písm. a) v znení § 15 ods. 1 písm. d) zákona na zabezpečenie povinností podľa zákona č. 326/2005 Z. z. o lesoch (fytosanitárna ťažba, použitie feromónových odparníkov pri monitoringu a obrane lesa, použitie repelentov na ochranu proti ohryzu zverou a selektívne odstrel zveri na zamedzenie škôd spôsobených zverou) v NPR Tichá dolina a NPR Kôprová dolina (TANAP). Takisto si dovoľujem odporučiť, aby KÚŽP nevydal súhlas na zásah do biotopov európskeho významu v oboch menovaných NPR. Vedú ma k tomu najmä nasledovné dôvody:

1. Zistenie 4 typov biotopov európskeho významu, z dolnej časti Tichej doliny dosiaľ neuvádzaných [Vo4 Nížinné až horské vodné toky s vegetáciou zväzu *Ranunculion fluitantis* a *Callitricho-Batrachion* (kód NATURA 3260), Br4 Horské vodné toky a ich drevinová vegetácia s vrúbou sivou *Salix elaeagnos* (kód NATURA 3240), Br6 Brehové porasty deväťsilov (kód NATURA 6430) s dominantným *Petasites kablikianus*, Ra3 Prechodné rašeliniská a trasoviská (kód NATURA 7140)]. Všetky novozistené biotopy sa vyskytujú najmä pri dne doliny a v prípade povolenia výnimiek by mohli byť zásahmi žiadateľa poškodené alebo zničené. Okrem toho ich výskyt dokladá, že:

- dolné časti a ústia dolín majú nezastupiteľnú úlohu pri zachovaní biotopovej a druhovej rozmanitosti Tatier (hovoria to aj maximálna druhová bohatosť i početnosť vtákov, krovín a bylín v tejto časti dolinových gradientov – TOPERCER 2000), veľký biogeografický význam pre úplné vývoje ramenných systémov horských tokov s ich biotou, pre jej migrácie a rozptyl, a preto by ich vylúčenie z jadrovej zóny znamenalo jej veľké ochudobnenie a zníženie reprezentatívnosti (čo platí i pre dolné časti Tichej a Kôprovej doliny)
- prieskumy biotopov v tomto prírodoochrane exponovanom území, vykonané Štátnou ochranou prírody SR v Banskej Bystrici a Národným lesníckym centrom vo Zvolene, zjavne neboli dostatočné.

2. Silné a temer celoplošné prejavy teritoriality vtákov, veľká celková relatívna početnosť (ca 450 – 650 párov/1 km²), veľká alfa-diverzita i celková druhová bohatosť (k máju 2009 najmenej 49 druhov), prírodoochranná významnosť (2 druhy VU, 4 LR:nt, 4 LR:lc a 3 NE podľa KRIŠTÍNA *et al.* 2001), značný obrat druhov a bohaté poznatky o diferenciácii ník, selekcii stanovišť závislej od hustoty, sezonalite a o iných stránkach ich stanovištných vzťahov (napr. ALATALO 1981, WIENS 1989) jasne ukazujú, že:

- neťažené polomy a ohniská podkôrníkov v Tichej a Kôprovej doline poskytujú vhodné stanovišťa pre mnohé druhy vtákov (vrátane európsky významných) a majú veľkú prírodoochrannú hodnotu, zvlášť v porovnaní s rovnorodými tatranskými smrečninami (*cf.* KOCIAN *et al.* 2005)
- pri zistenej hladine celkovej relatívnej početnosti sú všetky dostupné mikrostanovišťa v neťaženej časti polomov i ohnisk podkôrníkov obsadené a intenzívne využívané vtákmi, ktoré sa na ne v hniezdnom období najužšie a najcitlivejšie viažu, preto

akékoľvek umelé narušenie ich štruktúry (napr. fyto-sanitárnou ťažbou) nevyhnutne poškodzuje/ničí prinajmenšom niektoré mikrostanovištia viacerých druhov vtákov alebo ohrozuje ich dostupnosť

- pre všetky druhy sú okrem hniezdisk životne dôležité aj miesta získavania potravy, napájadlá, nocoviská, odpočinkové miesta, úkryty, miesta obhajoby teritórií a iné mikrostanovištia v polome, ktoré ťažba môže poškodiť/zničiť podobným (hoci menej nápadným) spôsobom ako hniezdiská
- pri všetkých druhoch (obzvlášť pri stálych, citlivých a silno filopatrických, ako pôtik kapcavý *Aegolius funereus* NE, jariabok hôrny *Bonasa bonasia* LR:nt, kuvičok vrabčí *Glaucidium passerinum* NE, d'ubník trojprstý *Picoides tridactylus*, tetrov hlucháň *Tetrao urogallus* VU atď.) treba okrem vlastného hniezdenia uvažovať aj predchádzajúce (výber hniezdných stanovišť, tvorba párov) a nasledujúce fázy rozmnožovacieho cyklu (starostlivosť o mláďatá po vyvedení, rozptyl a prežívanie mláďat), ktoré tiež môžu byť narušené požadovanými zásahmi.

3. Vzrastá sila dôkazov, že jedným z najvážnejších limitujúcich faktorov priaznivého stavu lesných biotopov je chronický nedostatok mŕtveho dreva, tu hlavne v dolných častiach oboch NPR. Proces reštitúcie tohto nedostatkového zdroja a naň viazaných druhov, gíld a biotopov na dne Tichej i Kôprovej doliny od novembra 2004 pokročil a zásahy by ho v tejto fáze mohli významne zbrzdiť a poškodiť/poničiť jeho päťročné výsledky. Dokumentujú to mnohé novšie štúdie o dopadoch tzv. záchranej či sanitárnej ťažby dreva na plochách s polomami, premnoženiami hmyzu a pod. (FOSTER & ORWIG 2006, HUTTO 2006, LINDENMAYER & NOSS 2006, SCHMIEGELOW *et al.* 2006, RUSEK & BRŮHOVÁ 2007 a iní). Podľa nich takáto ťažba môže narušiť alebo zničiť biologické dedičstvá (napr. zlomy, vývraty, tlejúce kmene, pne a ich bohatú biotu), zmeniť vzácne postdisturbančné stanovištia, ovplyvňovať populácie druhov, meniť zloženie spoločenstiev, brániť prirodzenej obnove vegetácie, uľahčovať kolonizáciu inváznymi druhmi, meniť vlastnosti pôd a zásoby pôdných živín, zvyšovať eróziu pôdy, meniť hydrologické režimy a vodné ekosystémy a meniť vzorce (patterns) rozmanitosti krajiny. Tieto nepriaznivé zmeny by s najväčšou pravdepodobnosťou (a s rôznou rýchlosťou) nastali aj po prípadných zásahoch žiadateľa do polomov a ohnísk podkôrníkov v NPR Tichá dolina a NPR Kôprová dolina.

4. Veľká miera neurčitosti a nepredvídateľnosti odpovedí vysokohorského prostredia a bioty na požadované zásahy (najmä v počiatočných sukcesných štádiách polomov a podkôrníčich plôch), rôzne časové oddialenia (time lags) odpovedí a relatívne veľký rozsah i členitosť územia nedovoľujú ani zhruba odhadnúť, aké významné budú dopady dnešných výnimiek na stav ekosystémov, biotopov a druhov vo vytýčenom horizonte konca roku 2016. V dôsledku toho by sa veľká (z roka na rok väčšia) časť budúcich rozhodnutí o ekosystémoch, biotopoch a druhoch, kompetenčne prislúchajúcich orgánom štátnej správy ochrany prírody, fakticky dostala do pôsobnosti žiadateľa, ktorý zrejme nemôže byť zárukou napĺňania záujmov ochrany prírody a krajiny.

Ďalšie informácie o prírodných hodnotách a manažmente NPR Tichá dolina a NPR Kôprová dolina obsahujú moje predchádzajúce stanoviská, z ktorých si Vám dovoľujem niektoré v prílohe poslať. Vzhľadom na šírku problematiky a značný objem doteraz nazhromaždených poznatkov by ich upresnenie, korektná interpretácia a manažmentové závery mohli byť predmetom osobitnej terénnej pochôdzky, na ktorej som v prípade Vášho záujmu ochotný sa zúčastniť.

Literatúra

- ALATALO R. V. 1981: Habitat selection of forest birds in the seasonal environment of Finland. Ann. Zool. Fennici 18: 103–114.
- FOSTER D. R. & ORWIG D. A. 2006: Preemptive and salvage harvesting of New England forests: when doing nothing is a viable alternative. Conserv. Biol. 20: 959–970.

- HUTTO R. L. 2006: Toward meaningful snag-management guidelines for postfire salvage logging in North American conifer forests. *Conserv. Biol.* 20: 984–993.
- KOČIAN Ľ., TOPERCER J., BALÁŽ E. & FIALA J. 2005: Vtáky TANAP-u hniezdiace v prostredí zasiahnutom smršťou a ich hniezdne nároky v rôznych typoch prostredia. *Folia faunistica Slovaca* 10: 37–43.
- KRIŠTÍN A., KOČIAN Ľ. & RÁC P. 2001: Červený (ekozozologický) zoznam vtákov (Aves) Slovenska. In: BALÁŽ D., MARHOLD K. & URBAN P. (eds) Červený zoznam rastlín a živočíchov Slovenska, *Ochr. Prír.* 20 (Suppl.): 150–153.
- LINDEMAYER D. B. & NOSS R. F. 2006: Salvage logging, ecosystem processes, and biodiversity conservation. *Conserv. Biol.* 20: 949–958.
- RUSEK J. & BRŮHOVÁ J. 2007: Impact of bark beetle outbreak on epigeic communities of Collembola (Insecta: Entognatha) in climax spruce forests in the Šumava National Park, Czech Republic. In: TAJOVSKÝ K., SCHLAGHAMERSKÝ J. & PIŽL V. (eds) *Contributions to Soil Zoology in Central Europe II*. ISB BC AS CR, v.v.i., České Budějovice, pp. 121–126.
- SCHMIEGELOW F. K. A., STEPINSKY D. P., STAMBAUGH C. A. & KOIVULA M. 2006: Reconciling salvage logging in boreal forests with a natural-disturbance management model. *Conserv. Biol.* 20: 971–983.
- TOPERCER J. 2000: Hlavné výsledky výskumu zoskupení vtákov a ich habitatov v západokarpatských horských dolinách. *Správy Slov. zool. spol.* 18: 61–80.
- WIENS J. A. 1989: *The Ecology of Bird Communities*. Vol. 1, 2. Cambridge University Press, Cambridge.

V Blatnici 10. júna 2009

Ing. Ján Topercer, CSc.
samostatný vedecký pracovník
Botanická záhrada UK Blatnica